

The logo for SITRA, consisting of the word "SITRA" in a bold, white, sans-serif font on a dark purple rectangular background.

Aktiivinen kansalainen – kaiken ikäisenä

Miten rahoittaja hyödyntää EETU – hankkeen tuloksia?

26.3.2015

Avainalueen vetäjä Tuomo Melin, Sitra

Todellisuus ikääntymisestä ja vanhuudesta on muuttunut

- **Ikäihmiset ovat voimavara – mahdollisuus tänään ja tulevaisuudessa**
  - Suomen eläkeläiset ovat maailman koulutetuimpia ja yhä toimintakykyisempiä pidempään
  - Vapaaehtoistyöhön ja -toimintaan osallistumiseen on kiinnostusta ja halukkuutta
  - Eläkeläiset haluavat osallistua työelämäänsä yhä enenevässä määrin
  - Ikäihmiset haluavat ottaa vastuuta omasta elämästään ja päättää palveluistaan itse
- **Kaventuneen kansalaisuuden aika historiaan**
  - Asennemuutoksesta se alkaa!
  - Tila on otettava. On tultava näkyväksi – uudistetaan puhunta!
  - Roolista tasa-arvoisena kansalaisena ei pidä luopua iän myötä
- **Sukupolvinen tieto ja kokemus kunniaan**
  - Tulemme 2-3:n sukupolven yhteiskunnasta 4-5:n sukupolven yhteiskuntaan
  - Sukupolvikokemukset ehkäisemään syrjäytymistä
- **Seniorisukupolven osaaminen osaksi työelämää ja voimavaraksi vapaaehtoistyöhön**
  - Työelämän siirtymät ja sukupolvien välinen vaihto on mahdollista – jos arvo ja vaikuttavuus huomataan

Avainalueen keskeiset tavoitteet

Strateginen tavoite:

Mahdollistaa kansalaisten osallistumisen yhteisen hyvän edistämiseen; ottamaan vastuuta omasta ja läheisten hyvinvoinnista

Tekemisen ja toteuttamisen tavoitteet:

Vahvistaa ikäihmisten vaikutusmahdollisuuksia palvelujensa ja toimintaympäristönsä asiantuntijoina

Mahdollistaa eläkkeellä työskentely ja osallistuminen vapaaehtoistoimintaan

Lisätä ikäihmisten itsenäistä päätöksentekoa ja itsemääräämisoikeutta uusien palvelu- ja toimintamallein

Kansalaisvaikuttaminen ja osallistuminen päätöksentekoon

Aktiivinen ja hyvinvoiva ikäihminen

- Vahvat vanhusneuvostot -kiertue

Aktiivinen kuntalainen – kaiken ikäisenä

- Kuntalaisten osallisuus

Työhön osallistuminen ja vapaaehtoistyö

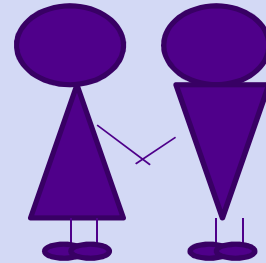
Eläkkeelle työskentely

- Eläkkeellä työskentelyn verotus, kannustimet ja työhön osallistuminen

Vapaaehtoistyö

- Selvitys vapaaehtoistyön mahdollisuuksista ja esteistä
- Vapaaehtoistyö; opaskirja, toimintamalli ja kokeilu

"Aktiivinen kuntalainen kaiken ikäisenä"

"Ikäihmisen näkemysten ja osaamisen ehdoilla"

Itsenäinen elämä kotona

Palvelutori -toimintamalli

- Asiakas- ja palveluohjaus sekä neuvonta
- Ratkaisukeskeisen toimintatavan koulutuspaketti

Kotona asumisen mahdollistaminen

- Henkilökohtainen budjetti
- Kotitalousvähennyksen kohdentaminen
- Asumismuotojen kustannukset, kannustimet ja läpinäkyvyys

Mahdollistava lainsäädäntö

Mahdollistava lainsäädäntö

- Normien, sääntelyn ja valvonnan järkiperäistäminen
- Hyvinvointipalvelujen tietosuojalainsäädäntö
- Muut lainsäädännön ja verotuksen muutokset

Vapaaehtoistyöhön osallistumisen mahdollistaminen

Rahoitusjärjestelmän kannustavuus kunnan ja kansalaisten näkökulmasta

Uudistuksia ja toimenpiteet

- **Eläkkeellä työskentelyn** on oltava kokonaisverotuksen ja tulosidonnaisen sosiaaliturvan suhteen kannustavaa.
  - tuloloukku
  - eläke- ja palkkatulon verotuksen eriyttäminen
  - työllistyminen ennen eläkkeelle siirtymistä
- **Vapaaehtoistyötä ja -toimintaa koskevaa kulukorvauslainsäädäntö** (tuloverolaki) olisi selkeytettävä ja uudistettava.
  - Kulukorvausten määrittäminen nykyistä laajemmin verovapaaksi selkiyttäisi käytäntöjä ja edistäisi pienituloisten osallistumista vapaaehtoistoimintaan
  - Myös muiden kuin yleishyödyllisten yhteisöjen tulisi voida maksaa verovapautta korvauksia, esimerkiksi yhteiskunnalliset ja sosiaaliset yritykset
  - Työttömyysturvalainsäädäntöä olisi selkeytettävä niin, että työttömän osallistuminen vapaaehtoistoimintaan ei vaarantaisi hänen oikeuttaan työttömyyspäivärahaan
  - Vapaaehtoistoimintaa koskeva lainsäädäntö tulisi koota yhteen ja keskittää se yhdelle ministeriölle
  - Verovapaata kulukorvauksia olisi laajennettava koskemaan matkakustannusten lisäksi myös ruokailua, kulttuuri- ja liikuntatapahtumia (lounas-, kulttuuri- ja liikuntaselit)

Uudistukset ja toimenpiteet

- **Henkilökohtaisen budjetin** kokeilulainsäädäntö omaishoitajille ja –hoidettaville
- **Palvelutori** –toimintamallin ja –tavan käyttöönotto
- **Kotitalousvähennys ja kotitalousvähennyksen** tukimalli
- **Kokeilulainsäädäntöjen** järjestelmällinen käyttöönotto
  - Normiviidakosta mahdollistavaan lainsäädäntöön

Palvelutori – toimintamalli ja kotitalousvähennys

Palvelutorin tavoitteet – aktiivinen ikäihminen

Tavoitteet

- Ikäihmisten aktivointi ottamalla vastuuta omasta ja läheisten hyvinvoinnista
- Kotona asumisen tukeminen ja arjessa selviytyminen ennen kunnan järjestämisvastuuta

Ratkaisut

- Käyttäytymistapojen muuttaminen uusien toimintamallien kautta
- Palvelujen kysynnän ja tarjonnan kohtaanto
- Yksilöön kohdistuvat positiiviset kannustimet
  - taloudellinen mahdollistaminen

Ratkaisujen toimeenpano

Ikäihmisten palvelujen kysynnän kohdistuminen

Ennen kunnan järjestämismvastuuta – arjessa selviytyminen ja kotona asumisen tukeminen

- Ikääntymisestä seuraava toimintakyvyn aleneminen heikentää ikäihmisten suoriutumista arjessa
- Toimintakyvyn alenemisesta seuraava kysyntä kohdistuu työvoimaintensiivisiin palveluihin, kuten
  - siivous, talonmiespalvelut, kaupassa käynti, kuljetuspalvelut ja muut avustavat palvelut
- Vapaaehtoistoiminta- ja työ
  - eläkeläisjärjestöt, kansalais- ja työväenopistot, urheiluseurat, muu järjestötoiminta

Palvelutorin toimintamalli

- Ratkaisukeskeiset neuvojat ja ohjaajat
- Asiakkaan yksilöllinen kuuleminen ja kohtaaminen
- Auttaa asiakasta löytämään tarkoituksen mukaisimmat palvelut ja palveluntuottajat
- Aktivoida asiakkaasta itsensä palveluohjaaja
- Asiakkaalla on vahva asema mm. reklamaatio- ja erimielisyysasioissa

Opastaa ja valvoo **palvelutarjoajia**

- Palvelujen kehittämisessä asiakkaiden tarpeisiin
- Ikäihmisten asiakasraatien hyödyntäminen
- Laadukkaiden ja luottavien palvelujen turvallisen ostamisen varmistamiseksi

Opastaa ja neuvoo **asiakasta** palvelujen hankinnassa

- Kotitalousvähennyksen hyödyntämisessä
- Kotitalouden toimiessa työnantajana
- Sosiaalietuuksien hakemisessa

Palvelutorin tarjoamat ratkaisut

Vapaaehtoistoiminta ja -työ

- Kansalaisjärjestö
- Urheiluseurat
- Kansalais- ja työväenopistot

Kaupalliset palvelut

- Talonmiespalvelut
- Siivous
- Kaupassa käynti ja muu avustajatoiminta

Työvoiman tarjonta, palkkaus ja vuokraus

- Vuokratyöyhtiöt, sosiaaliset yritykset, työttöminen yhdistykset

Kunnan järjestämisvastuun alaiset palvelut

- Sosiaali- ja terveyspalvelut
- Muut palvelut

Kysyntä

Kysyntä

Tarjonta

Tarjonta

Malli kotitalousvähennyksen kohdistamisesta ikääntyvälle väestölle

Lähtökohtia mallille

- Mallissa ei ole huomioitu oma vastuuta
- Kotitalousvähennysprosentti on kaikilla 45%
- Verojalanjäljen osalta kustannusneutraaliksi ratkaisuksi oletetaan 58% (suuntaa antava)
- Hintajoustot ja yksilön kokema rajahyöty eri tuloryhmillä (pieni tuloisilla yli 74-v. ja korkean tarpeen asiakasryhmillä)
- Tilastojen mukaan kotitalousvähennyksestä 70% käyttää 30% suuri tuloisimmista kotitalouksista
- Keskimääräinen kotitalousvähennys oli noin 1187e/v (2011) ja 839e/v (2012)

Kotitalousvähennyksen kustannusneutraalilaskelma verojalanjäljellä

Vähennysprosentti	71%	58%	45%
Kotitalousvähennys €	1200	1200	1200
Ostettujen palvelujen hinta €	1690	2182	2667
Kansalaisen oma raha €	490	982	1467
Ryhmän koko	50 %		50 %
Ryhmän koko (lkm)	200 000		200 000

Vähennysprosentti	83%	62%	45%
Kotitalousvähennys €	1200	1200	1200
Ostettujen palvelujen hinta €	1446	1935	2667
Kansalaisen oma raha €	246	735	1467
Ryhmän koko	25 %	25 %	50 %
Ryhmän koko (lkm)	100 000	100 000	200 000

Korkeamman vähennysprosentin kohdentaminen

- yli 74-vuotiaat
- omaishoitajat ja -hoidettavat

Dynaamiset vaikutukset

- Uudet liiketoiminnot
- Innovaatiot ja teknologian soveltaminen kotona asumisen tueksi ja käytön laajentaminen palveluasumiseen
- Palveluasumisen/laitoshoidon myöhentyminen 1-3v./10 000 henkilöä/45 - 50 000e nettokustannus
  - 450 - 500 m€
  - 900 - 1 000 m€ (2v.)
  - 1 350 - 1 500 m€ (3v.)
- Samoihin lukuihin päästään esimerkiksi
  - 3kk/120 000 henkilö/45-50 000€ nettokustannus
  - 6kk/60 000 henkilö/45-50 000€ nettokustannus
  - 1v./30 000 henkilö/45-50 000€ nettokustannus
- Tässä kannattaa muistaa aineiston hajonta
- Kotitalousvähennys tulisi kohdentaa ja laajentaa palveluihin ja teknologioihin, joka tukee kotona asumista ja arjessa selviytymistä!

Paikallis- ja aluetalouksien vahvistuminen

- Kerrannaisvaikutukset jäävät paikallis- ja aluetalouksiin
  - Palvelut ostetaan ja tuotetaan paikallisesti ja alueellisesti
  - Paikallinen ja alueellinen työllistämisaikutus
- Parantaa paikallisten järjestöjen ja pienyrittäjien toimintaedellytyksiä ja kilpailuasemaa
  - tarjoaa järjestöille ja pienyrittäjille markkinapaikan ja –kanavan
- Kansalainen, kuntalainen, ikäihminen valitsee kuka palvelun tuottaa
  - kohdentuu asiakkaan kokemuksen mukaisesti
  - valinnanvapaus lisääntyy ("Raha seuraa asiakasta -toimintamalli)

Perustulon järjestäminen kotitalousvähennyksellä

Vähennysprosentti	Kotitalousvähennykseen käytettävissä oleva vero €	Ostettujen palvelujen hinta€	Kansalaisen oma raha €	Tuki	Kansalaisen oma raha €/kk
45 %	1400	2089	689		57
45 %	1300	1867	567		47
45 %	1200	1644	444		37
45 %	1100	1422	322		27
86 %	1032	1200	168	0	14
86 %	1000	1163	163	-37	14
86 %	900	1047	147	-153	12
86 %	800	930	130	-270	11
86 %	700	814	114	-386	9
86 %	600	698	98	-502	8
86 %	500	581	81	-619	7
86 %	400	465	65	-735	5
86 %	300	349	49	-851	4
86 %	200	233	33	-967	3
86 %	100	116	16	-1084	1
86 %	0	0	0	1200	0

Kustannukset

- maksaa veroja keskimäärin 600€/v,
- 100 000 henkilölle kustannus olisi 50,2m€

Ratkaisujen toimeenpano - mitä on tehty ja tehdään?

- Palvelutori – toimintatavan käyttöönotto
  - Tampereella Kotitori laajenee Palvelutoriksi ja hajautuu alueellisesti Lähitoreiksi
  - Palvelutori –toimintatavan käyttöönotto valmistellaan Turussa, Raumalla ja Porissa
- Sovellettava toimintamalli palveluintegraattorin kilpailuttamiseksi
- Kotitalousvähennyksen verojalanjälki
  - Kustannusneutraali kohdentaminen eri käyttäjäryhmille
  - Kustannusneutraliteetti palvelujen ostamisen ja työntajana toimimisen suhteen
- Dynaamisten vaikutusten arviointi

Kansalaisiin on luotettava!